

Razvoj Karaktera U Etnosferi Predškolskog Obrazovanja Zemalja Balkana I Turske U Etnopedagoškom Kontekstu

**Yavuz ERİŞEN
Erdal BAY
Naciye KAYA**

Çeviri Editörleri: Edis Botić · Emina Suljević

Prof. Dr. Yavuz ERİŞEN - Prof. Dr. Erdal BAY - Dr. Naciye KAYA

Çeviri Editörleri: Edis Botić - Emina Suljević

RAZVOJ KARAKTERA U ETNOSFERI PREDŠKOLSKOG OBRAZOVANJA ZEMALJA BALKANA I TURSKE U ETNOPEDAGOŠKOM KONTEKSTU

ISBN 978-625-8789-45-4

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır; indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Temmuz 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

PREDGOVOR

U današnjem svijetu obrazovanja, razvoj karaktera pojedinaca postao je jedno od najvažnijih pitanja. Pokretanje razvoja karaktera već u predškolskom periodu igra ključnu ulogu u osiguravanju da pojedinci odrastaju s razvijenim društvenim i moralnim vrijednostima. Ovaj studij ima za cilj istražiti obrazovne sisteme predškolskog odgoja u zemljama Balkana i Turskoj s etnopedagoškog aspekta.

Razvoj karaktera predstavlja proces koji podržava lični i društveni razvoj pojedinca, s ciljem usvajanja moralnih vrijednosti i društvenih normi. Efikasnost ovog procesa odražava se kroz značaj koji obrazovni radnici, roditelji i društvo u cjelini pridaju ovoj temi. Zemlje Balkana i Turska, sa svojim bogatim kulturnim naslijeđem i historijskom povezanošću, posjeduju raznovrsna i vrijedna iskustva u oblasti razvoja karaktera. Analiza ovih iskustava iz etnopedagoške perspektive može pružiti značajan doprinos kako teorijskim, tako i praktičnim istraživanjima vezanim za razvoj karaktera.

Etnopedagogija je obrazovni pristup koji uzima u obzir kulturne, društvene i historijske kontekste obrazovnih procesa, s ciljem da pojedinci upoznaju i razvijaju vlastiti kulturni identitet i vrijednosti. Razvoj karaktera, s druge strane, odnosi se na proces u kojem pojedinci u okviru svoje kulturne sredine uče i internalizuju moralne vrijednosti. U regijama poput zemalja Balkana i Turske, koje posjeduju kulturnu raznolikost i bogatu historiju, etnopedagoški pristupi imaju veliki potencijal za povećanje efikasnosti razvoja karaktera.

Ova knjiga govori o programima i metodama razvoja karaktera koji se primjenjuju u predškolskim obrazovnim ustanovama u zemljama Balkana i Turskoj iz etnopedagoške perspektive. Naš rad ima za cilj da analizira obrazovne politike, nastavne planove i programe te prakse u različitim zemljama na komparativan način, te da u tom procesu ukaže na refleksije etnopedagoških elemenata. Istovremeno, razmatra se i utjecaj razvoja karaktera na individualni i društveni razvoj djece. U knjizi se najprije razmatra pojam i pristup etnopedagogije kao naučne discipline, zatim se prostor balkana analizira s etnopedagoškog aspekta, nakon čega se razmatra odgoj djece u etnopedagoškom kontekstu i njegova povezanost s razvojem karaktera u predškolskom periodu. Potom se pojedinačno obrađuju prethodno analizirane zemlje, a na kraju se pristupa međusobnim komparativnim analizama.

Nadamo se da će ova knjiga biti vrijedan izvor za odgajatelje, akademike, one koji donose odluke i roditelje. Također, želimo da naš rad doprinese unapređenju razvoja karaktera u zemljama Balkana i Turskoj, kao i povećanju svijesti o značaju ove oblasti.

Na kraju, želimo izraziti zahvalnost svima koji su doprinijeli izradi ove knjige, a posebno dr. Naciye Kaya, koja je tokom procesa doktorskog istraživanja, u stalnoj interakciji sa zemljama obuhvaćenim istraživanjem, neumorno radila danonoćno kako bi, s jedne strane, ispunila očevu oporuku, a s druge strane dala naučni i društveni doprinos analiziranim zemljama; Prof. dr. Erdalu Bayu, koji je uložio izuzetne napore u oblikovanje osnovne strukture rada u svakoj njegovoj fazi; te Prof. dr. Asuman Sedi Saracaloğlu, Prof. Dr. Nadiru Çeliközü, prof. dr. Neslihan Saltalı, Prof. dr. Osmanu Muratu Ünalıru i Doc. dr. Ahmetu Muratu Ellezu. Također zahvaljujemo udruženjima Rumeli Balkana, posebno organizaciji Sancak Rumeli, Centru za strateška istraživanja Rumeli Balkan i Centru za balkanska strateška istraživanja, Turskoj fondaciji "Maarif", Platformi omladine balkana, kao i svim edukatorima i učesnicima koji su dali svoj doprinos. Vjerujem da će naši zajednički napori imati značajnu ulogu u pripremi budućih generacija za bolji, pravedniji i etičniji svijet.

Prof. Dr. Yavuz Erişen

SADRŽAJ

Predgovor	iii
Uvod.....	1
1. Poglavlje: Etnopedagoški Pristup Kao Naučna Disciplina	7
Porijeklo i definicija etnopedagogije.....	7
Temelji etnopedagogije.....	8
Jan Amos Komensky (1592–1670).....	8
Johann Heinrich Pestalozzi (1746–1827).....	8
Konstantin Dmitrijevič Ušinski (1823–1871).....	8
Anton Makarenko (1888–1939).....	9
Vasilij Aleksandrovič Suhomlinski (1918–1970)	9
Naučne discipline povezane s etnopedagogijom.....	11
Područja proučavanja etnopedagogije.....	13
Etnopedagoški pogled na geografiju Balkana.....	17
Položaj geografije Balkana.....	17
Etnička struktura u geografiji Balkana	18
Jezička i vjerska struktura u geografiji Balkana.....	18
Etnopedagoški kontekst između geografije Balkana i Turske	19
Odgoj djece u etnopedagoškom kontekstu	23
Narodna pedagogija	23
Osnovni faktori narodne pedagogije	24
Priroda	25
Maternji jezik	25
Igra.....	26
Tradicija i običaji	26
Društveno okruženje.....	26
Religija.....	27
Umjetnost	27
Rad.....	27
Simboli / uzori	28
Metode narodne pedagogije.....	28
Sredstva narodne pedagogije	29
Predškolska etnosfera obrazovanja	32
Razvoj karaktera u predškolskoj etnosferi	32
Porodica	34
Socijalno okruženje.....	36
Škola	37
Učitelj	38
Obrazovni programi.....	38
Drugačiji pogled na razvoj karaktera u predškolskoj obrazovnoj etnosferi: –	
Razumijevanje programa.....	39

2. Poglavlje: Albanija	41
Osnovne informacije o državi.....	41
Obrazovni sistem Albanije.....	42
Predškolsko obrazovanje u Albaniji.....	44
Razvoj karaktera u predškolskom obrazovnom programu.....	46
Razvoj karaktera prema mišljenjima odgajatelja u predškolskom obrazovanju u Albaniji.....	54
 3. Poglavlje: Bosna i Hercegovina	63
Osnovne informacije o državi.....	63
Obrazovni sistem Bosne i Hercegovine.....	64
Predškolsko obrazovanje u Bosni i Hercegovini	65
Razvoj karaktera u programu predškolskog obrazovanja	67
 4. Poglavlje: Kosovo	87
Osnovne informacije o državi.....	87
Obrazovni sistem Kosova.....	88
Predškolsko obrazovanje u Kosovu.....	89
Odgoj karaktera u programu predškolskog obrazovanja	90
Razvoj karaktera prema mišljenjima odgajatelja u predškolskom obrazovanju	97
 5. Poglavlje: Sjeverna Makedonija	108
Osnovne informacije o državi.....	108
Obrazovni sistem Sjeverne Makedonije	109
Predškolski razvoj u Sjevernoj Makedoniji.....	110
Razvoj karaktera u programu predškolskog razvoja.....	112
Razvoj karaktera prema stavovima nastavnika predškolskog razvoja.....	118
 6. Poglavlje: Turska	128
Osnovne informacije o zemlji.....	128
Obrazovni sistem u Republici Turskoj.....	129
Predškolski razvoj u Republici Turskoj	130
Razvoj karaktera u programu predškolskog razvoja.....	131
Komparativna Analiza Razvoja Karaktera U Predškolskoj Etnosferi Zemalja Balkana I Republike Turske.....	140
Strukturna komparacija programa predškolskog razvoja	140
Komparacija razvoja karaktera u programima predškolskog razvoja	146
Komparacija razvoja karaktera prema stavovima nastavnika predškolskog razvoja.....	161
 7. Poglavlje: Zaključak i Preporuke	170
 Literatura	196

UVOD

Čovjek se od samog postanka svijeta suočava s brojnim problemima, kako na individualnom, tako i na društvenom planu. Kao rezultat nastojanja da se ti problemi riješe, razvile su se različite naučne discipline. Jedna od tih disciplina, etnopedagogija, nastala je s ciljem da objasni i ponudi rješenja za moguće poteškoće u prenošenju zajedničkih obilježja društva, kulturnih vrijednosti, normi i pravila s generacije na generaciju. Termin „etnopedagogija“ nastao je spajanjem riječi „etnos“, koja znači „narod“ ili „nacija“, i riječi „pedagogija“, koja označava odgoj i obrazovanje djece. Ovaj termin je prvi put upotrijebio naučnik G. N. Volkov nakon svojih istraživanja provedenih između 1960. i 1970. godine (Hamzaj, 2017). Volkov (1999) etnopedagogiju definiše kao nauku koja proučava odgojna iskustva naroda, pri čemu ta iskustva opisuje kao „prirodna“, „svakodnevna“, „neformalna“, „tradicionalna“, „vanškolska“ i „uobičajena“ (Akt. Tufefčić, 2009). Etnopedagogija se također definiše kao „naučna disciplina koja istražuje sadržaj i metode tradicionalno zasnovanih načina odgoja djece, koje društvo primjenjuje kako bi prenijelo kulturne kodove naslijeđene iz prošlosti na nove generacije“ (Çınar, 2020). Polazeći od ovih definicija, može se reći da je etnopedagogija nauka koja proučava i sistematizira pedagoške pojave iz života naroda, omogućavajući njihovo očuvanje i prenošenje do savremenog doba (Hamzaj, 2017). Ruski naučnik K. D. Ušinski ukazuje na pedagoške pojave u narodnom životu, naglašavajući da te pojave u životu pojedinaca oblikuju jedinstven odgojni sistem (Akt. Volkov, 1999). Ovi individualno formirani sistemi, kada se objedine, čine narodnu pedagogiju, koja je u stalnoj interakciji s pedagoškom naukom (Volkov, 1999). Etnopedagogija proučava ovaj proces interakcije, prikupljajući i sistematizirajući informacije o načinu života porodice i društva, običajima i tradicijama, filozofiji, etici, pedagoškim idejama i stavovima, kao i o svim elementima s pedagoškim potencijalom koji utiču na historijski i kulturni razvoj, uključujući religijska učenja, bajke, kazivanja, pjesme, zagonetke, poslovice, igre i igračke (Volkov, 1999).

Područja proučavanja etnopedagogije obuhvataju: osnovne pedagoške pojmove, brigu o djeci i njihov odgoj, faktore koji utiču na odgoj djece, metode odgoja, faktore koji utiču na obrazovanje, odgojno-obrazovna sredstva, organizaciju obrazovanja te funkcije obrazovanja (Volkov, 1999).